

Dr hab. n o zdrowiu Agnieszka Młynarska, Prof. SUM

Katowice, 05.10.2022

Zakład Gerontologii i Pielęgniarstwa Geriatrycznego,

Katedra Pielęgniarstwa

Wydział Nauk o Zdrowiu w Katowicach

Śląski Uniwersytet Medyczny

Recenzja

**rozprawy na stopień doktora nauk o zdrowiu mgr Justyny Zachciał
pt.: "Analiza wybranych czynników wpływających na dostosowanie się do zaleceń
terapeutycznych u biorców przeszczepu nerki"
napisanej pod kierunkiem Dr hab. Mirosława Banasika, Prof. UMW**

Nieprzestrzeganie zaleceń terapeutycznych związanych z leczeniem immunosupresyjnym jest głównym czynnikiem ryzyka niepomyślnego rokowania po zabiegu transplantacji nerki. Pacjenci niestosujący się do zaleceń terapeutycznych są wielokrotnie częściej narażeni na ryzyko utraty przeszczepu, dodatkowo nieprawidłowe dostosowanie do zaleceń terapeutycznych jest kosztowna na wielu płaszczyznach. W praktyce nieprzestrzegania zaleceń terapeutycznych przez pacjentów jest trudne do uchwycenia. Odstępstwa od zaleceń mogą dotyczyć epizodycznego pominięcia pojedynczej dawki leku przez zapomnienie, świadomego zaprzestania leczenia, zwiększenie dawki (świadome lub nieświadome). Ponadto mogą być one związane z zażywaniem leku o niewłaściwej porze dnia czy też nieprawidłowym powiązaniu przyjęcia leku z posiłkiem (część leków musi być zażywana w ściśle określonym czasie przed lub po jedzeniu, co wpływa na ich wchłanianie). Nieprzestrzeganie zaleceń terapeutycznych przez pacjentów zostało uznane przez Światową Organizację Zdrowia za jeden z najważniejszych czynników wpływających na brak wyników leczenia.

Wybór tematu jest istotny dla zdrowia publicznego i nauk o zdrowiu z kilku powodów. Po pierwsze problem nieprzestrzegania zaleceń terapeutycznych wydaje się być

niedoszacowany a liczba osób objętych leczeniem wysokospecjalistycznym i kosztownym stale wzrasta.

Po drugie na występowanie nieprzestrzegania zaleceń terapeutycznych wpływa wiele czynników, analiza i poznanie tych czynników może poprawić komunikację terapeutyczną z pacjentem i pozwolić zastosować optymalne rozwiązania dostosowane do indywidualnego pacjenta. Mnogość czynników wpływających na brak dostosowania do terapii powoduje konieczność stosowania zindywidualizowanego podejścia do pacjenta i jego problemów.

W związku z tym, biorąc pod uwagę przedstawione dane, problematykę badawczą zaprezentowaną w pracy doktorskiej pt. „Analiza wybranych czynników wpływających na dostosowanie się do zaleceń terapeutycznych u biorców przeszczepu nerki” Pani mgr Justyny Zachciał jest bardzo aktualnym problemem a podjęta przez Doktorantkę problematyka została ujęta w interesujący sposób.

Charakterystyka formalna rozprawy

Przedstawiona mi do recenzji rozprawa doktorska ma formę spójnego tematycznie zbioru 2 prac naukowych opublikowanych w recenzowanych czasopismach medycznych:

1) Zachciał J, Uchmanowicz I, Krajewska M, Banasik M. Adherence to Immunosuppressive Therapies after Kidney Transplantation from a Biopsychosocial Perspective: A Cross-Sectional Study. J Clin Med. 2022;11(5):1381.

MEN = 140,00

IF = 4,964

2) Zachciał J, Uchmanowicz I, Czaplą M, Krajewska M, Banasik M. The Association between Psychosocial and Age-Related Factors with Adherence to Immunosuppressive Therapies after Renal Transplantation. J Clin Med. 2022;11(9):2386.

MEN = 140,00

IF = 4,964

Autorka dołącza egzemplarze 2 opublikowanych prac oryginalnych. W każdej z pracy wchodzących w skład cyklu Doktorantka jest pierwszym autorem. Jako że nie są to monografie, autorka załączyła oświadczenia wszystkich współautorów o udziale w publikacji. Przeprowadzona analiza oświadczeń nie budzi zastrzeżeń co do istotnego udziału Doktorantki

w przedmiotowym cyklu. Ta część rozprawy nie budzi zastrzeżeń formalnych. Łączny IF dwóch prac przedstawionych w monotematycznym cyklu wynosi 9,928 oraz 280 punktów MNiSW.

Na przeprowadzenie badania uzyskano zgodę Komisji Bioetycznej przy Uniwersytecie Medycznym we Wrocławiu o numerze KB-798/2018.

W przedłożonym do recenzji oprawionym wydruku, prace wchodzące w skład monotematycznego cyklu zostały poprzedzone i zakończone tezami, które zawierają krótki wstęp, założenia, cel pracy, opis materiału i metod, wyniki badań i analiz oraz podsumowanie i wnioski. Doktorantka przedstawia cel ogólny pracy, którym jest ocena czynników ryzyka i czynników protekcyjnych związanych z niskim poziomem przestrzegania zaleceń oraz zależności pomiędzy adherencją medyczną, a wynikami klinicznymi wśród biorców przeszczepu nerki. Dodatkowo przedstawiono 2 cele szczegółowe:

1. Identyfikacja istotnych czynników socjodemograficznych oraz charakterystyki klinicznej i psychologicznej pacjentów w aspekcie przestrzegania zaleceń terapeutycznych.
2. Wykazanie zależności pomiędzy poziomem akceptacji choroby, objawami lęku i depresji, wiekiem oraz postrzegana QOL, a adherencją medyczną.

Wyniki przedstawione skrótowo, jednak wszystkie szczegóły znajdujemy w załączonych publikacjach. Prezentowane wnioski odpowiadają postawionym celom i problemom badawczym pracy. Dołączono również spis piśmiennictwa oraz obszernie streszczenia w języku polskim i angielskim.

Charakterystyka merytoryczna

W pierwszej pracy cyklu „Adherence to Immunosuppressive Therapies after Kidney Transplantation from a Biopsychosocial Perspective: A Cross-Sectional Study” autorka przedstawia czynniki ryzyka oraz czynniki wpływające na ochronienie na przestrzeganie zaleceń terapeutycznych u pacjentów po transplantacji nerki. W badaniu wzięło udział 210 pacjentów powyżej 18 roku życia ze zdiagnozowaną schyłkową niewydolnością nerek leczonych za pomocą transplantacji. W pracy wykorzystano 6 standaryzowanych kwestionariuszy: Wskaźnik Kruchoci Tilburga (TFI), Szpitalną Skalę Lęku i Depresji (HADS), Skalę Akceptacji Choroby (AIS), Kwestionariusz Jakości Życia WHO (WHOQOL-BREF), Krótką Skalę Oceny stanu Psychicznego (MMSE) oraz Skalę Adherencji Zaleceń i Przyjmowania Leków (ARMS) spełniające normy rzetelności i wiarygodności. W pracy wykazano, że istotnym predyktorem

przestrzegania zaleceń terapeutycznych jest miejsce zamieszkania. Zamieszkiwanie wsi wiązało się z lepszym zastosowaniem do terapii. Na lepsze przestrzeganie zaleceń wpływał również stopień akceptacji choroby - im lepsza akceptacja choroby tym lepsze przestrzeganie zaleceń oraz ocena jakości życia we wszystkich domenach. Gorsze dostosowanie do planu terapeutycznego wykazywali pacjenci z rozpoznaniem zespołem kruchości. Wnioski wyciągnięte z pracy odnoszą się do jej celów a dyskusja świadczy o wysokiej znajomości tematu przez autorkę.

Druga praca cyklu „The Association between Psychosocial and Age-Related Factors with Adherence to Immunosuppressive Therapies after Renal Transplantation” prezentuje ocenę wpływu czynników psychospołecznych i związanych z wiekiem na przestrzeganie zaleceń terapeutycznych. Do badania włączono 190 pacjentów hospitalizowanych na Oddziale Nefrologicznym. W badaniu zastosowano 6 standaryzowanych narzędzi badawczych: Wskaźnik Kruchości Tilburga (TFI), Szpitalną Skalę Lęku i Depresji (HADS), Skalę Akceptacji Choroby (AIS), Kwestionariusz Jakości Życia WHO (WHOQOL-BREF), Krótką Skalę Oceny stanu Psychicznego (MMSE) oraz Bazylejską Skalę Oceny Przestrzegania Leczenia Immunosupresyjnego (BAASIS) adekwatnych do celów badania. Wyniki badań Doktorantki pokazały, że zespół kruchości rozpoznano u ponad 57% pacjentów, a objawy lęku i depresji odpowiednio u 7,89% oraz 3,16%. Wyniki analiz wykazały, że istotnymi predyktorami samooceny przestrzegania zaleceń dotyczących leków immunosupresyjnych jest wiek, czas od transplantacji nerki oraz poziom lęku i funkcjonowania. Starsi pacjenci, pacjenci zamieszkujący tereny wiejskie, emeryci, renciści i bezrobotni deklarują lepsze stosowanie się do zaleceń, niestety czas od przeszczepu, nasilenie objawów lęku oraz gorsze funkcjonowanie poznawcze wpływały negatywnie na samoocenę przestrzegania zaleceń. Wnioski wyciągnięte z pracy mają charakter praktyczny i odpowiadają celowi pracy.

Z obowiązku recenzenta jedna sugestia nie obniżająca wartości pracy:

1. Czy oszacowano minimalną ilość respondentów w próbie.

Podsumowanie recenzji

W związku z faktem, że wyniki badań przeprowadzonych przez Doktorantkę zostały już opublikowane w recenzowanych i prestiżowych czasopismach naukowych i zostały one uprzednio poddane wnikliwej ocenie recenzentów omawianych czasopism, moja rola jako recenzenta pracy doktorskiej w ocenie kwestii merytorycznych pracy jest ograniczona. Nie

zmienia to jednak faktu, że w przypadku wszystkich wspomnianych publikacji nie stwierdzam żadnych błędów merytorycznych. Co więcej w mojej opinii temat rozprawy jest ważny, zaprezentowane wyniki mają znaczenie praktyczne, a przedstawione prace mają istotne pierwiastki nowości.

Podsumowując, przedłożony, jednotematyczny cykl prac ma logiczną konstrukcję i jest merytorycznie spójny. Sama metodyka oraz pozyskiwanie danych są prawidłowe i nie budzą wątpliwości. Ta część rozprawy nie budzi zastrzeżeń formalnych.

Rozprawa doktorska **mgr Justyny Zachciał pt**” Analiza wybranych czynników wpływających na dostosowanie się do zaleceń terapeutycznych u biorców przeszczepu nerki” spełnia warunki określone w art. 13 ust.1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 64, poz. 595, z późn. zm.). Rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, Doktorantka wykazała się wiedzą teoretyczną w dyscyplinie nauki o zdrowiu oraz posiada umiejętności samodzielnego prowadzenia badań naukowych. Na tej podstawie przedstawiam Wysokiej Radzie Dyscypliny Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Medycznego im. Piastów Śląskich we Wrocławiu wniosek o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego. Jednocześnie mając na uwadze wysokie walory rozprawy doktorskiej wnoszę o jej wyróżnienie.

Dr hab. n. o zdr. Agnieszka Młynarska, Prof. SUM

Katedra Pielęgniarstwa,

Wydział Nauk o Zdrowiu,

Śląski Uniwersytet Medyczny w Katowicach

